

Levica i borba za oslobođenje žena

Aileen O'Carroll

1993.

Sadržaj

Francuska revolucija	3
Utopijski socijalisti	4
Nemačka SPD	5
Rusija	7
Zaključak	8

(Evropa od 17. veka do 1920.)

Borba za oslobođenje žena je generalno bila povezana sa ostalim, širim društvenim i ekonomskim promenama. Prvi pisani dokaz da je jednakost sa muškarcima ozbiljno zastupana potiče iz perioda reformacije započete u 16. veku. Ovo je preispitivanje ustanovljene religije takođe donelo preispitivanje drugih dugo održavanih uverenja.

Mnogo žena je bilo umešano u radikalne sekte, kao što su anabaptistička i puritanska. Godine 1547. u Londonu je izdat proglas koji je ženama zabranjivao: *da se sastaju radi brbljanja i pričanja* i savetovao je muževe da *zadrže žene u svojim kućama*.

U 17. veku su izdavani feministički pamfleti kao što je: *Oštra osveta žena*, od Meri Brbljaj-Na-Pravi-Način (Mary Tattle Well) i Džoan Sredi-Ga-Kod-Kuće (Joan Hit Him Home).

Protestantska religija je, međutim, ubrzo postala ustanovljena, a radikalne sekte su bile progane i primorane na emigraciju ili tajnost. Protestantizam je bio ideologija koja je nagoveštavala rani razvoj kapitalizma.

Porodica je postala usko povezana i manje proširena jedinica nego što je to bila u vreme srednjeg veka. Otac je bio potpuno dominantan u okviru porodice. Žene su postepeno bivale odvajane od sfere zanata i trgovine, gde su bile aktivne. Niko u današnje vreme nije čuo za *brewster* ili ženu pivarku; one su takođe izgubile svoju tradicionalnu ulogu u medicini, koja je postala profesionalizovana i potpuno pod muškom dominacijom. Značaj drugih zanata, kao što su akušerstvo i rad sa tekstilom, koje su držale žene, znatno je umanjen.

Ustanovljen je model koji se dobro održavao kroz veći deo razvoja kapitalizma. Bogatije žene su se navikle na život prinudne dokolice i izolacije unutar doma, dok su radne žene vodile živote potpuno napornog posla u fabrici i kod kuće.

U nekim zemljama, kao što je Francuska, uspon kapitalizma je doneo nove ideje. Ove prosvetiteljske ideje, kako su se zvale, su se uglavnom vrtele oko jednakosti za sve muškarce. Većina prosvetiteljskih filozofa je, međutim, bila žestoko protiv žena; lord Česterfild ih je opisao kao: *deca većeg uzrasta*.

Neke žene iz više i srednje klase su počele da dovode u pitanje svoj nedostatak obrazovanja i očiglednu beskorisnost svojih života.

Francuska revolucija

Francuska revolucija je donela gomilu pamfleta koji su pozivali na pravo glasa, legalizaciju razvoda, politička prava i jednako obrazovanje – uglavnom upućeno novom parlamentu.

U svakodnevnom životu, radne žene su se pojavljivale u pobunama gladnih. Zapravo, ovo je praktično bilo njihovo jedino pojavljivanje u istorijskim knjigama u narednih sto ili više godina. Kao što je jedan od istoričara rekao: Bez žene, pobune gladnih su inherentno kontradiktorne.

Žene su 1793. godine izvojevale od republikanske vlade zamrzavanje cena. Žene i radničke i srednje klase bile su u velikoj meri uključene u *Revolucionarno republikansko društvo*. To je bila organizacija najsiromašnijih delova društva – nezaposlenih, zanatlija/ki, radnika/ca i sitnih trgovaca/kinja. Radnička klasa u smislu velikog, organizovanog proletarijata, nije postojala u to vreme. Revolucionarni/e republikanci/ke su generalno pokušavali/e da stvari odvuku ulevo, međutim bez jasne ideje šta je to što zapravo žele.

Revolucionarni/e republikanci/ke su došli/e pod udar nove vlade. Kontrola cena je napuštena i dalje pobune su bile ugušivane silom. Žene su oružjem bile prinuđene da se vrate kućama i usledile su godine gladi.

Glavni teorijski razvoj koji je iz svega ovoga proizašao jeste delo Meri Vulstonkraft – „Obrana prava žena“. Ovo je bila prva sistematična feministička analiza ugnjetavanja žena. Glavna premisa knjige je bila da ako su svi muškarci jednaki, zašto nisu i sve žene jednake?

To je bila prva knjiga koja je pre govorila u korist žena kao grupe, nego u ime individue tj. spisateljice; *zastupam svoj pol, a ne sebe samu*, kao što je napisala. Iako je identifikovala i dokumentovala istoriju ugnjetavanja, knjiga pored zahteva za većim obrazovanjem ne nudi pravo rešenje. Ona čak knjigu završava uz nadu da će muškarci možda postati darežljiviji: *Možda će muškarci darežljivo pokidati naše lance i biti zadovoljni racionalnim partnerstvom umesto ropske poslušnosti*.

Utopijski socijalisti

Socijalizam, kao razrađen skup ideja, sada je počeo da se pojavljuje. Rani utopijski socijalisti kao što su Godvin (koji je sebe smatrao anarhistom), Šeli, Blejk, Robert Oven i drugi, prihvatili su barem ideju o ženskoj ravnopravnosti. U okviru ranih komuna i kooperativa pokušali su da obezbede potpunu ravnopravnost između polova.

Vilijam Tomson (William Thompson), irski kooperativista i revolucionar, izdao je prvu socijalističku analizu ugnjetavanja žena. Imala je vrlo zvučan naslov: *Apel polovine ljudske rase; žene protiv pretenzija druge polovine; muškarci koji ih zadržavaju u društvenom i kućnom ropstvu*.

Ovo je bio odgovor Džonu Milu koji se protivio političkim pravima za žene.

Tomson je tvrdio da muškarci ne mogu da se staraju o interesima žena umesto njih. Rađanje i odgajanje dece su bile osnove ugnjetavanja žena, kao i to da u braku nisu imale zakonska i ekonomska prava. On je, u principu, izlio prezir prema ideji srećne porodice: *Kuća... je večni zatvor za ženu; muž predstavlja kuću kao prebivalište mirnog blaženstva, ali se trudi da pronade s one strane vrata, za samo svoju upotrebu, razna blaženstva, ne baš mirna, ali više raznolika i stimulaturnijeg opisa*.

Takođe je verovao da su postojeći radikali imali malo toga da ponude ženama: *Gde je u svim njihovim planovima o oslobođenju ili despotizmu sloboda akcije za vas?*

Tada je po prvi put oslobođenje žena ušlo u filozofiju društvenih promena koja je tražila oslobođenje za sve.

I drugi utopijski socijalisti su se borili za oslobođenje žena, uključujući i Furijsu i Floru Tristan (Flora Tristan) u Francuskoj, koja je došla do zaključka, baš pred svoju smrt, 1848.: *Skoro da je ceo svet okrenut protiv mene, muškarci zbog zahteva za emancipacijom žena, vlasnici zbog zahteva za emancipacijom plaćenih radnika/ca*.

Marks i Engels su eksplicitno povezali poreklo klasnog društva i potlačenost žena u okviru porodice, što mislim da je svima poznato, tako da neću ići u detalje. Međutim, imali su tendenciju da oslobođenje žena shvate na jedan apstraktni način. Žene su, u principu, bile viđene kao merilo društvenog progressa. U svom konceptu revolucije nisu imali nikakvu specifičnu ulogu za žene. Nije bilo strategije za pokretanje žena u borbu za njihovo oslobođenje.

Mnogi su u Prvoj Internacionali bili otvoreno seksisti i želeli su da isključe žene. Prudonovi sledbenici su u ovom pogledu bili veoma glasni (sam Prudon je bio oštri protivnik žena). Iako

su žene teorijski mogle da učestvuju u Internacionali, nije bilo pokušaja njihovog ohrabriranja, i bile su neznatna manjina. Čak i naziv „Međunarodno udruženje radnika“ (*International Working Men's Association*) o tome govori i više nego dovoljno.

Jedino specifično žensko pitanje koje je pokrenuto, bila je rasprava o uslovima rada za žene i decu. Nemačke socijal-demokrate su odbile da priznaju prava žena u svom „Gotskom programu“ iz 1875. Marks ovo čak nije ni spomenuo u svom napadu na taj program.

Radnice Pariza su bile u najvećoj meri uključene u komunu 1871. Bile su okupljene u organizaciji „Udruženje žena za odbranu Pariza i za pomoć ranjenima“.

Kao i u mnogim sličnim revolucionarnim situacijama, pitanje ženskog posla nije bilo ozbiljno pokretano. Tako da su one provodile vreme kuvajući supu, negujući ranjene, itd.

Muškarci komune su vrlo malo radili na uvažavanju revolucionarnih uverenja i truda žena. Na primer, izbori za komunu su bili bazirani na postojećem muškom, svojinskom pravu glasa. Marks je tvrdio u „Građanskom ratu“ da je postojalo opšte pravo glasa, ali ustvari nije.

Kao što je Edit Tomas (Edith Thomas) pisala: *Ciljevi komune, postavljeni u deklaraciji francuskom narodu, zanemarili su postojanje žena. Muškarci komune ni za trenutak nisu smatrali da bi žena mogla imati građanska prava, ništa više nego što su to smatrali njihovi veliki preci iz 1789. i 1793. ili revolucionari 1848.*

Na hiljade njih je bilo masakrirano na barikadama, uključujući i mnoge žene. Jedna žena je na optužbu da je ubila dva vojnika odgovorila: *neka mi Bog oprostiti što nisam ubila više njih.*

Nemačka SPD

U međuvremenu, leвица je ostala dobra u teoriji – a slaba u praksi. August Bebel, nemački socijal-demokrata, je 1879. napisao delo „Žene i socijalizam“. Bebel je strastveno govorio u korist uključivanja jednakih prava za žene u „Gotski program“, ali nisu bile uključena ni u jednom programu do 1891.

U knjizi povezuje potlačenost žena sa *celim društvenim pitanjem*, kako je on to nazvao. On je otišao dalje od onoga čega su se mnogi socijalisti u to vreme pridržavali. Verovao je da potlačenost žena prethodi kapitalizmu i da je potrebna duga borba za jednakost nakon revolucije. Takođe, verovao je da žene ne mogu očekivati od muškaraca da ih oslobode: *žene mogu malo čemu da se nadaju od muškaraca, kao i radnik od srednje klase.*

Ovo je verovatno dobra analogija; pod kapitalizmom srednja klasa ima koristi od eksploatacije radničke klase, bez direktne odgovornosti za to. On je takođe prepoznao problem i kod svojih saboraca: *Postoje socijalisti koji nisu ništa manje protiv emancipacije žena nego što su to kapitalisti protiv socijalizma.*

Žene su sada (u kasnom 19. veku) bile u gomili regrutovana radna snaga, uglavnom u mehanizovanu proizvodnju tekstila i odeće. Ovi poslovi su bili loše plaćeni i nekvalifikovani. Leвица je pokušala da sindikalizuje žene i da ih uvuče u kolektivnu borbu. Bila je samo delimično uspešna.

Revolucionarni sindikati, kao IWW (*Industrial Workers of the World*), ili sindikati ispred partija levice kao što je SPD, najviše su se trudili da regrutuju žene i manjine. *Wobblies* (članovi/ice IWW-a – prim. prev.) su pobeđivali/e u masovnim štrajkovima, kao što je bio štrajk u tekstilnoj industriji *Lawrence* od januara do marta 1912., u kojem je učestvovalo 23 000 štrajkača/ica 25 različitih nacionalnosti, od kojih je najviše bilo žena. Međutim, revolucionarni sindikati su bili

izuzetak u odnosu na stavove mnogih sindikata, i bilo im je veoma teško da održe dugotrajno članstvo.

Sindikati su često zauzimali loše odabran stav u pokušaju da zaštite kvalifikovane muške poslove. Oni su bili krajnje nezainteresovani za organizovanje žena ili bilo kojih drugih grupa za koje se smatralo da su nekvalifikovane. Ovome je doprinosila i činjenica da su žene i dalje bile vezane za kuću, radeći sve kućne poslove, i razvijena propaganda koja im govori da je to dobra stvar i njihova prirodna uloga. Ovo im je otežavalo da se identifikuju sa svojim poslom i saradnicima/cama.

Rezultat je bio da je članstvo žena u sindikatima ostalo malobrojno, posebno u oblastima kao što je tekstilna industrija, gde su bile pogodnije za eksploataciju.

U Americi je 1819. samo 1.5% radnica bilo organizovano, u Nemačkoj su samo 1.8% članstva sindikata Socijal-demokratske partije činile žene (međutim, ovaj broj se povećao na 8.9% 1913. nakon upornog regrutovanja). U Rusiji je tek šačica radnika/ca bila sindikalizovana, ali od sindikalizovanih radnika/ca tekstilne industrije u Moskvi 1907. samo 4% je bilo žena.

Nemačka SPD je bila masovna organizacija sa milion članova, sa prosečno devet i po miliona glasova na izborima, i sa svojim Slobodnim sindikatima.

Ona je zaista učinila velike napore da organizuje žene u sindikate. Nemački zakon je zabranjivao ženama uključivanje u političke organizacije, ali su se učlanjivale u klubove i druge SPD-ove frontove. Međutim, ovo je bilo otprilike sve što je partija učinila u oblasti ženskih prava. SPD je ili ignorisala, ili je bila neprijateljski raspoložena prema rastućem nemačkom feminističkom pokretu.

Najviše je bilo radikalnih feministkinja. To su bile feministkinje koje su naginjale levo, koje su bile za slobodne zajednice umesto brakova, za slobodne razvode, abortus i kontracepciju na zahtev. One su svoj list nazvale „List nemačkih radnica“ i mnoge su bile članice sindikata SPD-a. Izvršile su nekoliko pokušaja da razviju kooperaciju sa SPD-om.

Klara Cetkin, izvanredna organizatorica i teoretičarka, stavila je na znanje da članovi/ice SPD-a ne bi trebalo da imaju bilo kakve veze sa radikalnim feministkinjama i da ne bi trebalo da potpisuju njihove peticije ili da idu na njihove demonstracije. Tvrdila je da je ceo feminizam u osnovi buržoaski i da ga ne bi trebalo podržavati.

Ovo je, po mom mišljenju, bila velika greška. Ujedinjena akcija levičarskih feministkinja i socijalista/kinja bi ostvarila značajne reforme i privukla bi mnoge žene socijalističkim idejama.

Uprkos toga što se strogo pridržavala partijske linije, ni sama Klara Cetkin nije nešto posebno dobro stajala u očima vođa partije.

Uređivala je partijski ženski magazin „Jednakost“ (*Gleichheit*). 1909. vođe SPD-a su je primorale da doda još jednu sekciju; *da služi interesima žene kao domaćice i majke*.

1910. insistirali su na dodavanju mode i kulinarstva. Već 1914. magazin je distribuiran besplatno kao magazin za porodicu i domaćinstvo.

Nemačka SPD se dugo držala dalje od oslobođenja žena, što je činila i sa revolucijom (teorijski, to je bila revolucionarna partija). Nije ni najmanje htela da sarađuje sa feministkinjama levog krila. Ali izgleda da nije imala mnogo problema sa gakanjem seksista i reakcionarnih muškaraca iz sopstvenih redova.

August Bebel, koji je napisao „Žene pod socijalizmom“, je takođe mislio da previše seksa može biti loša stvar koja bi prouzrokovala: *impotenciju, neplodnost, kičmenu infekciju, ludilo, ili makar intelektualnu slabost i mnoge druge bolesti kao uobičajene posledice*.

Teorijski partijski list *Neue Zeit* je objavio da: *je masturbacija porok, u svakom slučaju neprirodna*.

U isto vreme oni su bili prva partija koja je otvoreno vodila kampanju za legalizaciju homoseksualnosti. Jasno je da je u pitanju zbrka.

Takođe je bilo dosta potpunih mizoginista – ili anti-feminista, kako Toni Klif (Tony Cliff) insistira da ih nazivamo. Jedan od njih bio je Edmund Fišer (Edmund Fisher) koji je tvrdio: *Prvo i najveće dobro u životu za žene... je biti majka i živeti za obrazovanje svoje dece.*

Nakon pokušaja revolucije, partija je postala potpuno reakcionarna i podržavala je masovno otpuštanje žena nakon Prvog svetskog rata. Na svojoj konferenciji 1921. objavili su: *Žene su rođene zaštitnice ljudskog roda, stoga socijalni rad sasvim dobro odgovara njihovoj prirodi.*

Rusija

I opet je levo bilo prilično teško – slabo se trudila – da privuče žene. Ruska SR je prednjačila sa 14.3% žena u članstvu 1916. Boljševici su 1922., četiri godine nakon revolucije, imali samo 8% članica.

Kao i SPD, protivili su se bilo kakvoj saradnji sa feministkinjama.

Kolanti (Kolanti) i druge pokušale su da organizuju ženske klubove, ali im je pružen otpor. Kada je 1905. pokušala da okupi jedan takav klub u St. Petersburgu, našla je poruku zakačenu na vrata: *Sastanak žena je otkazan. Sutra će biti sastanak muškaraca.*

1907. bilo je nekih manjih partijskih i najčešće izmešanih klubova.

Kako su se štrajkovi i pobune širile, žene su izbile u prvi plan. Nisu svi štrajkački zahtevi bili ekonomski. Neki su bili usmereni protiv seksualnog zlostavljanja od strane nadglednika, a bili su uobičajeni i zahtevi za porodijskim odsustvom (uobičajena procedura sa trudnicom bila je – jednostavno je otpustiti).

Boljševici su 1914. pokrenuli novine za radnice – “Rabotnica”, ali je prioritet koji su novinama odredili najbolje ilustrovan time što su urednice morale da šiju da bi obezbedile sredstva.

Već 1915. raširili su se veliki štrajkovi i anti-ratne demonstracije, čiji je intenzitet rastao do 1917.

Februarska revolucija je bila spontani ustanak, čiju su okosnicu činile radnice St. Petersburga. Počelo je kao marš za obeležavanje međunarodnog Dana žena, ali se marš ubzo proširio uključivanjem tekstilnih štrajkača/ica, anti-ratnih demonstranata/kinja i hiljada koje su zahtevale hleb. Međutim, demonstracijama su se boljševici ljuto protivili, smatrajući ih nezrelim. Npr. V. Kalvrov (vođa oblasnog partijskog komiteta St. Petersburga): *Bio sam vrlo ogorčen ponašanjem štrajkača, i zbog toga što su tako očigledno ignorisali odluke oblasnog komiteta partije, ali i zbog toga što su počeli štrajk uprkos tome što sam prethodno veče apelovao na njih da budu mirni i disciplinovani.*

Situacija se slabo poboljšala za radnice nakon Februara.

Sovjet St. Petersburga pregovarao je o nižoj minimalnoj nadnici za radnice (istina, boljševici i drugi su se protivili). Žene su u sovjetima ostale najvećim delom nereprezentovane (npr. bile su predstavljene sa 259 delegatkinja, od 4743 delegata u moskovskom sovjetu).

Preskočiću Oktobarsku revoluciju jer su nam detalji već prilično poznati (nadam se!).

U zaslugu boljševicima ide što su uveli najliberalnije socijalne zakone u tadašnjoj Evropi, uključujući:

- Razvod uzajamnim sporazumom
- Punu zakonsku ravnopravnost u braku
- Abortus, koji je bio uveden 1920. (najviše usled velikog broja nestručnih abortusa)

- Potpuno jednako pravo glasa za žene
- Dekriminalizaciju homoseksualnosti.

Ali kao što je rekao jedan boljševik (Jaroslavski): *Jedna je stvar napisati dobar zakon, a sasvim druga stvoriti pogodne društvene uslove za njihovu implementaciju.*

Boljševici su pokušali da uspostave komunalne restorane, praonice itd., ali je ekonomska situacija bila teška, a i boljševičke institucije su ubrzo počele da liče na garnizone.

I dalje se nastavljao masovni neuspeh u okupljanju radnica. Boljševici su osnovali žensku sekciju koja je, uprkos trudu svojih članica, imala samo ograničen uspeh, i kojoj je dodeljen nizak nivo prioriteta.

Žene su i dalje bile lošije plaćene, a radnice su retko kad imale priliku da budu saslušane u sindikatima ili fabričkim komitetima. Slobodni razvod je najčešće značio da muškarac odlazi, ostavljajući ženu sa decom, a država se nije mešala.

Ženski posao je ostao ženski posao. Boljševička partija je vrvela od sektističkog i konzervativnog ponašanja. Žena jednog partijskog funkcionera je to dobro izrazila: *Baš na tim sastancima na koje sam uspevala da se krišom ušunjam, gromoglasno je govorio o ulozi žena u revoluciji, pozivao žene na aktivniju ulogu.*

Ekonomska nestašica ujedinila se sa uvećanom kontrarevolucijom da obori i ono malo što je bilo postignuto. Porodične vrednosti postale su prilično važne pod Staljinom, ali ionako za većinu Rusa i Ruskinja one nikad i nisu bile fundamentalno preispitivane.

Zaključak

Levica je imala dobru teorijsku analizu ugnjetavanja žena, povezujući je sa kapitalizmom i ugnjetavanjem velike većine društva. Takođe, ona je učinila određeni napor da uključi žene u sindikate i levičarske partije.

Međutim,

1. Nije uspela da aktivno uključi žene u borbu za sopstveno oslobođenje.
2. Generalno je propuštala da se uključi u borbu za kratkoročne reforme u pitanjima razvoda, abortusa, prava glasa itd.
3. Nije uspela da stvori taktički savez sa levičarskim feministkinjama.
4. U najuspešnijim revolucijama učinjeno je vrlo malo da se ukine ideja ženskog posla, a nuklearna porodica je preživela skoro u potpunosti netaknuta.
5. Mnoge levičarske partije bile su pune seksista, i nisu im se protivile.

Neka teorijska pitanja:

Kako da se ugnjetavanje koje žene doživljavaju kod kuće, ugnjetavanje doživljeno na ličnom i individualnom nivou, prevede u kolektivnu opoziciju kapitalističkom sistemu?

Koliko daleko će uspešna anarhistička revolucija voditi ka oslobođenju žena?

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Aileen O'Carroll
Levica i borba za oslobođenje žena
1993.

Aileen O'Carroll, The Left and the Fight for Women's Liberation ;
<http://struggle.ws/wsm/womenwriters.html> (poslednji put pristupljeno 20. maja 2012.)
Prevod: Zluradi Paradi, 2005. (dorađeno izdanje 2008.)

anarhisticka-biblioteka.net